

ODDZIAŁYWANIE WYCHOWANIA
PRZEZ SZTUKĘ W INSTYTUCJACH
PEDAGOGICZNYCH

SPIS TREŚCI

1. Pojęcia związane z wychowaniem estetycznym.
2. Rys historyczny.
3. Zadania wychowania estetycznego.
4. Zasady wychowania przez sztukę.
5. Zbliżenie do różnych rodzajów sztuki.
6. Obcowanie ze sztuką.
7. Pedagogiczna koncepcja sztuki.
8. terapeutyczna funkcja sztuki a osobowość.
9. Bibliografia.
10. Przepisy.

1 POJĘCIA ZWIĄZANE Z WYCHOWANIEM ESTETYCZNYM

Do podstawowych pojęć pedagogiki angażującej sztukę w procesie kształtowania osobowości należą "wychowanie estetyczne" wychowanie przez sztukę" oraz "wychowanie artystyczne".

W potocznym odczuciu wychowanie estetyczne stanowi jedną z dziedzin ogólnego wychowania człowieka, tę mianowicie, która wiąże się kształtowaniem jego estetycznej postawy. W takim ujęciu Wychowanie estetyczne oznacza przede wszystkim kształtowaniem

Uczuć i rozwijanie wyobraźni, a jego narzędziami są sztuka i przyroda.

Według Bogdana Suchodolskiego wychowanie estetyczne obejmuje dwa rodzaje działań, blisko z sobą powiązane, ale różne. Wychowanie estetyczne w pierwszym znaczeniu - "to kształcenie kultury estetycznej, dobrego smaku estetycznego, umiejętności przeżywania i oceniania dzieł sztuki, upodobań w zakresie własnej aktywności artystycznej, odtwórczej lub nawet twórczej."¹ Wychowanie estetyczne w drugim znaczeniu obejmuje wychowanie wyzyskanie twg, "jak w różnych zakresach sztuka wpływa na człowieka, jak wpływa na sposób odczuwania przez ludzi życia, na poglądy i przekonania ludzkie, na ich przeżycia moralne, na ich ogólną postawę wobec innych ludzi, wobec świata."² W sensie pierwszym wychowanie jest rozumiane tradycyjnie, w drugim oznacza wychowanie przez sztukę, które wykraczając poza tradycyjny zakres wychowania estetycznego obejmuje zarówno kształcenie kultury estetycznej człowieka, jak i wielostronne kształtowanie jakiego osobowość.

Według Stefana Szumana "wychowanie estetyczne" tym się różni od zwykłych sposobów i zabiegów dydaktycznych i wychowawczych, że ucz spostrzegania, doznawania i odczuwania rzeczywistości, a tak że pojmowania istoty i celu życia ludzkiego przez pryzmat sztuki."³

Herbert Read uważa, że "sztuka jest jedną z tych rzeczy, które –jak powietrze czy ziemia - znajdują się wszędzie wokół nas, lecz nad którymi rzadko się zastanawiamy."⁴

Język sztuki obok języka nauki i techniki staje się Środkiem porozumienia ludzi z rzeczywistością zewnętrzną i wewnętrzną, przekształconą w ich społecznym działaniu. Teoria wychowania estetycznego, zakorzeniona w głoszonym od najdawniejszych czasów zaufania do sztuki i do jej roli w życiu i kształceniu jednostki i zbiorowisko ludzkich, nabiera szczególnej aktualności w świecie współczesnym. Irena Wojna uważa za najbardziej ogólny cel - wychowania postawy " otwartego umysłu"⁵ wychowanie estetyczne jest przedmiotem żywego zainteresowania środowisk nauczycielskich i nauko- pedagogicznych. Wychowanie estetyczne realizują instytucje pedagogiczne oraz placówki kulturalne różnego typu. Zagadnienia wychowania estetycznego stają się podstawą kształtowania się nowych teorii o charakterze interdyscyplinarnym i punktem wyjścia dla nowej praktyki oświatowej - kulturalnej realizowanej w szkole poza nią, w ramach wielorakich aspektów kształcenia równoległego i edukacji permanentnej.

2 RYS HISTORYCZNY

Teoria wychowania estetycznego jest młodsza od takich Dyscyplin naukowych, jak pedagogika, psychologia i estetyka, z którymi ma bardzo głębokie powiązanie. Ważny etapem w rozwoju problematyki wychowania estetycznego był ruch Nowego Wychowania. Jeden z głównych aspektów tego ruchu dotyczył swobodnej twórczości dziecka i jego spontanicznej ekspresji artystycznej. W latach osiemdziesiątych 19 stulecia włoski historyk sztuki - Corrado Ricci - zwrócił uwagę na artystyczną wartość spontanicznej ekspresji dziecka i po raz pierwszy posłużyły się terminie " sztuka dziecka".⁶

Hasła swobody, aktywności spontaniczności jednoczące różne stanowiska pedagogów i psychologów tamtych lat uzasadniały pojawienie się koncepcji twórczości jako postawy stanowiącej w pewnym sensie ich syntezę. W założeniach teoretycznych Nowego Wychowania system wychowawczy miał być wychowaniem w służbie dziecka, oparty na

jego poznaniu. Swobodne ekspresie, własna aktywność pozwalały na zaspokojenie dążeń i potrzeb, na lepsze zespolenie dziecka z otaczającym światem. Wychowanie estetyczne stawało się syntezą i idei zainteresowania i wysiłku, myśli i działania, obserwacji i swobodnej ekspresji. Uznawano bezpośrednią, aktualną wartość tego rodzaju wychowania, które nie miało być tylko przygotowaniem do przyszłej zawodowej działalności artystycznej, lecz po prostu czas uspokojeniem spontanicznej potrzeby malowania., modelowania czy śpiewu. Był to właściwie jedyny rodzaj wychowania, który pełni odpowiadał koncepcji dziecka proponowanej przez nową pedagogikę - wychowania oparte na swobodzie działania, na zainteresowaniach i na osobistych indywidualnych doświadczeniach."⁷

Duży wkład do teorii i praktyki wychowania estetycznego wniósł John Dewey, który zwrócił uwagę na problem stosunku między doświadczeniem estetycznym, a wszelkim doświadczeniem człowieka przez sztukę zwracały uwagę na kształtowanie wyobraźni pod wpływem przeżyć estetycznych i wychowania estetycznego, na rolę sztuki w kształtowaniu osobistego, indywidualnego stosunku do życia."⁸ Wychowanie przez sztukę ma zatem sprawić, że człowiek będzie umiał żyć w sposób spontaniczny i twórczy, ma również umożliwić mu osiągnięcie harmonii życia zmysłowego, uczuciowego i intelektualnego. Najbardziej aktualne zagadnienia współczesności to: sztuka jako podstawa wewnętrzna równowagi człowieka, jako źródło głębszego poznania świata. Robert Gloton i Claude Clero uważali, że " wyobraźnia i ekspresja twórcza ujawniają się więc jako podstawowe dyspozycje, które należy ukształtować u młodych ludzi po to, aby spróbować wprowadzić nieco porządku w świecie. Aby uzbroić ich przeciw różnym przejawom wypaczeń technokratycznych, robotyzacji niwelacji,- których przytłaczające i najbardziej podstępne skutki zagrażają ludzkości."⁹

Dziś twórczość uważamy za istotny czynnik rozwoju człowieka. Programy oświatowe podkreślają potrzebę realizowania syntezy między pobudzaniem dyspozycji twórczych a uwrażliwieniem człowieka na wartość, dzięki wzbogaceniu doświadczeń i różnym rodzajom kształcenia. Analiza terminów " wychowanie estetyczne" i " wychowanie przez sztukę" pozwala uznać, że wychowanie estetyczne jest bardziej trafne dla tego typu działalności wychowawczej, w której kształtuje się osobowość poprzez sferę wartości estetycznych. Wychowanie przez sztukę jest jednym ze sposobów realizacji wychowania estetycznego obok aktywności twórczej wychowanków oraz wychowania, w którym wyzyskuje się estetyczne walory przyrody i wytworów ludzkich nie będących dziełami sztuki.

3 ZADANIA WYCHOWANIA PRZEZ SZTUKĘ

Wychowanie przez sztukę ma ogromne znaczenie w życiu każdego człowieka odnosi się nie tylko do relacji zachodzących między jednostką a innymi ludźmi, lecz także spełnia określone funkcje w stosunku do osobistego życia jednostki. Zdaniem wychowania przez sztukę jest we współczesnym rozumieniu nie tylko kształcenie wrażliwości na piękno we wszelkich jego przejawach oraz zdolności estetycznego postrzegania odczuwania świata, smaku estetycznego, lecz także rozwijanie wyobraźni, rozszerzanie i pogłębienie świadomości istnienia, wyzwalanie umiejętności wyrażania siebie, ekspresji, inspirowanie postawy twórczej w stosunku do różnych zjawisk życia i różnych rodzajów aktywności, wzbogacanie i pogłębienie potrzeb i zainteresowań kulturalnych, kształtowanie wrażliwości na sprawy drugiego człowieka, kształtowanie pełnej i wszechstronnej i harmonijnej osobowości.

Obecnie zwraca się szczególną uwagę na wychowawcze wartości sztuki oraz jej wielką rolę w kształtowaniu człowieka. Obcowanie ze sztuką uczy dostrzegać i przeżywać piękno, ułatwia nawiązanie kontaktów z otoczeniem oraz przyczynia się do pełniejszego uświadomienia sobie własnego wewnętrznego świata kształtów i barw słów i dźwięków oraz odrębności własnej sfery przeżyć emocjonalno intelektualny: Sztuka czyni dziecka

wrażliwym na piękno, powodując, że świat wydaje mu się ciekawszy, piękniejszy i bogatszy dzięki sztuce życia duchowe dziecka staje się bogatsze w przeżyciu i doznania, nabiera pełni i głębi. W ten sposób sztuka staje się czynnikiem, dzięki któremu świat człowieka jest źródłem jego osobistego szczęścia. Obcowanie ze sztuką jest nie tylko środkiem poznawania świata, lecz także stymulatorem zaspokojenia szczególnie istotnej dla dziecka potrzeby doznawania przeżyć, przez różne formy wychowania estetycznego. Wychowanie plastyczne stanowi zespół zabiegów wychowawczych spełniających postulatory wychowania estetycznego w zakresie kształtowania i rozwijania osobowości dziecka, jego dyspozycja twórczych oraz przygotowania do aktywnego uczestnictwa w otaczających świecie.

4 ZASADY WYCHOWANIA PRZEZ SZTUKĘ

Wychowankowie powinni być wdrażani do czynnego kontaktu ze sztuką, a więc do działań, których przedmiotem jest sztuka wszelka aktywność wywoływana w trakcie obcowania ze sztuką polega na wyzwaniu przeżyć wychowanków. Kontakt wychowanków ze sztuką powinien mieć charakter wszechstronny, zarówno pod względem dziedzin sztuki, z którymi się stykają, jak i rodzajów aktywności wyzwalanej w trakcie obcowania ze sztuką. Sytuacja wychowawcze składające się na procesie wychowania przez sztukę muszą mieć bliski związek z życiem społecznym i stopniowo wprowadzać w bardziej odległe problemy życia. Wychowawca powinien troszczyć się o to, aby sztuka dostarczała wychowankom wartościowych, humanistycznych treści. Wyzwalając przeżycia estetyczne wychowanków odwoływać się do tych uczuć, które są im bliskie i do których doznawania są oni już zdolni, a na ich podłożu wyzalać uczucia wyższe. Należy w wychowaniu przez sztukę przechodzić od aktywności organizowanej przez wychowawcę do aktywności tylko inspirowanej przez niego, a organizowanej przez wychowanka, wpływającej z jego woli wszelki kontakt ze sztuką powinien dostarczać wychowankom przeżyć dodatnich, a więc budzić uczucia zadowolenia.

5 ZBLIŻENIE DO RÓŻNYCH RODZAJÓW SZTUKI

Dzieła sztuki są niezastąpionym materiałem kształcenia pełnej i wszechstronnej osobowości dziecka, uwrażliwienia go na piękno środowiska przyrodniczego i społecznego.

Już w przedszkolu, a potem w szkole i innych instytucjach pedagogicznych należy rozwijać wrażliwość artystyczną dziecka przez oddziaływanie na nie różnymi rodzajami mówić o zestawieniach barwnych, o kompozycji planu czy kresek oraz o stylu.

MUZYKA- Zasadniczymi elementami jej struktury są dane akustyczne, ich układ czasowy oraz powtarzalność. W języku tej sztuki występują takie określenia jak: melodyka, rytm, harmonia czy też formy muzyczne - sonata, pieśń, oratorium.

LITERATURA - Posługuje się słowem, zadaniem, formą literacką. Dużą rolę odgrywa w niej znaczenie słowa oraz jego zabarwienie uczuciowe.

TEATR I BALET - Posługują się gestem, muzyką i scenografią. Elementy oddziaływania plastyki, muzyki i literatury są jednorodne. Natomiast w teatrze i w balecie, filmie stosowane są elementy różnorodne. Teatr jest zespołem słowa, gestu, światła, muzyki, dekoracji. Odrębny charakter ma sztuka ludowa, która jest wyrażana prawie wszystkimi wyżej wymienionymi elementami oddziaływania. Jej twórcy uzewnętrzniają w swych dziełach te wartości estetyczne które tkwią w ich codziennym życiu.

6 OBCOWANIE ZE SZTUKĄ

Obcowanie ze sztuką spełnienia wielostronne funkcje w rozwoju osobowości dziecka: poznawczą - ponieważ pobudza procesy spostrzegania, mowy i myślenia oraz ułatwia ich kształcenie, poszerza wiedzę o życiu. Moralną i społeczną - gdyż rozwija wrażliwość na piękno, dobro i zło, zdolności odczuwania przeżyć innych ludzi, w wprowadza w krąg

wartości ogólnoludzkich i zacieśnia więź społeczną z najbliższym otoczeniem. Więź zdrowotną - przynosi bowiem dziecku radość i dobre samopoczucie, odprężenie, przyczynia się do harmonijnego rozwoju psychicznego i fizycznego. Podstaw teoretycznych dla systemu wychowania estetycznego dostarcza pedagogiczna koncepcja sztuki. Zgodnie z tą koncepcją zakres wychowania estetycznego obejmuje wychowania muzyczne, literacko- i teatralnego i plastycznego w połączeniu z rozwijaniem własnej ekspresji artystycznej dziecka, w czym się także mieści uwrażliwienie na piękno przyrody i estetykę życia codziennego.

Wychowanie plastyczne umożliwia dzieciom postrzeganie wartości wizualnych tkwiących w otoczeniu czy też wykorzystuje się spontaniczność, chęć aktywnego działania, naturalną potrzebę zabawy, naśladowanie. Najczęściej wykorzystywaną techniką dramy jest rola, bycia w roli oraz rozmowa, wywiad, etiudy pantomimiczne, inscenizacja, rzeźba. Drama ma duże walory wychowawcze. Może być wykorzystana do "wyciszenia" wewnętrznego dziecka i skupienia uwagi na treściach przekazywanych. Różne techniki. Dramowe rozwijają zdolności percepcyjne dzieci, ich wyobraźnię, emocje i pomysłowość, zdolności do komunikacji werbalnej i niewerbalnej z rówieśnikami. Doskonali ekspresję i sposób wyrażania siebie za pomocą komunikatów niewerbalnych, wzbogaca więc dziecko i tym samym rozwija je pod względem emocjonalnym, intelektualnym i sprawnościowym, rozwija jego potrzeby, dążenia, oczekiwania i aspiracje.

7 PEDAGOGICZNA KONCEPCJA SZTUKI

Sztuka stanowi integralny element dobra społecznego jak całości. Przekazuje bowiem wartość nieodzowną dla zachowania równowagi duchowej i prawidłowej funkcjonowania społeczeństwa. Taka pozycja sztuki wynika zarówno z potrzeb społecznych, jak i w właściwie rozumianych celów wychowania. Sztuka stymuluje społeczeństwo do tworzenia wartości, społeczeństwo zaś powinno stwarzać niezbędne warunki dla pracy artystycznej i gwarantować bodźce dla zachowania wysokiego jej poziomu. Wykorzystanie wartości sztuki powinno się stale zwiększać i ulegać nasieniu. Sztuka ma wychować przede wszystkim estetycznie - w ten sposób wzbogacać życie i rozwój człowieka. W procesie wychowania ważne są również inne wartości i funkcje sztuki np. moralne czy światopoglądowe. Są one bowiem nie tylko środkami zbliżającymi do rozumienia i przeżywania, ale ze wartościami nieodzownymi w kształtowaniu osobowości. Zasadniczą cechą działań pedagogicznych w sferze sztuki są obecnie wykorzystanie jej wartości dla zbliżenia ludzi we wspólnocie przeżywania dzieł sztuki z procesem wychowania, z codziennym życiem. Humanizuje ona stosunki międzyludzkie, integruje poglądy, kształtuje gusty, aktywizuje twórczo do pracy.

Rozwój człowieka w sferze sztuki ma dwa aspekty: jeden to przygotowanie do twórczego odbioru sztuki, wywołanie potrzeby głębokich doznań artystycznych i tworzenia dzieł sztuki. Drugi to, powszechność dostępu do dzieł sztuki, estetyka życia codziennego, uwrażliwienie na piękno przyrody, natury, otoczenia i wytworów ludzkich.

Idea wychowania estetycznego zapoczątkowana przez F. Schillera w "Listach o estetycznym wychowaniu człowieka" od dawna przenika do systemu oświaty. W okresie przedwojennym uwidoczniła się w teorii i praktyce pedagogów "Nowego wychowania". W Polsce ogromną rolę w tej dziedzinie odegrał Stefan Szuman. Po wojnie dorobek teoretyczny z zakresu wychowania estetycznego rozpowszechnił Bogdan Suchodolski. Obecnie wychowanie estetyczne reprezentowane jest dorobek naukowy Ireny Wojnar.

8 TERAPEUTYCZNA FUNKCJA SZTUKI OSOBOWOŚĆ

W ostatnim półwieczu nastąpiło wyraźne zainteresowanie terapeutycznym aspektem sztuki. Sztuka - zdaniem wielu lekarzy - jest "lekiem" pomocnym w leczeniu niemal wszystkich chorób dziecięcych, użytecznych zarówno w profilaktyce, jak i rehabilitacja. Szczególnie muzykoterapia jest dziś najbardziej rozpowszechnionym na świecie sposobem

wykorzystywania leczniczych walorów sztuki. Eileen T. Nickerson [1973] zauważyła, że dziecko chcąc przedstawi swoje uczucia i emocje, może z powodzeniem posługiwać się zarówno dziełami sztuki klasycznej, jak i swoimi " dziełami artystycznymi" do których należy zaliczyć: przypadkowe " gryzmoły", swobodne grafiki wykonane ołówkiem, malowidła kredkami lub farbami wodnymi, prace wykonane w glinie, plastelinie i w innych materiałach. Z kolei Edith Kramer [1975] stwierdziła, że zarówno dziecko do aktywnego działania potrzebują - do pełnego rozwoju swej osobowości - odpowiednich " estetycznych" bodźców z zewnątrz, których dostarcza sztuka. Słuchanie muzyki, liryki lub baśni oraz oglądanie obrazów i rysunków wyzwala emocje oraz marzenia dziecięce. Obserwacja zaś dziecka bądź oczarowanego, bądź przerażonego spotkaniem z dziełem sztuki, zwłaszcza z jego trzecią jest " królewskim traktem" piękna natury, przeżywanie go i wyrażanie za pomocą dostępnych technik plastycznych. Ma rozwijać i doskonalić język sztuki dziecka. Jest ważnym środkiem wspierającym rozwój dziecka. Szczególnie emocjonalny. Podstawowym bowiem warunkiem wszechstronnego rozwoju dziecka jest zachowanie harmonii, równowagi między techniką życia. A wartościami humanistycznymi. Obcowanie wśród dzieł sztuki własnej oraz innych - muzea, wystawy – wzbogaca wnętrze dziecka i stwarza dobrą prognozę dla rozwoju kulturalnego u dziecka ze światem dźwięków Jest niezbędna dla pełnego i prawidłowego rozwoju dziecka. Ma ścisły związek z człowiekiem, który przejawia się w aktywny udziałem uczniów w formie kształcenia muzycznego tj. w śpiewie, gra na instrumentach, tworzenie muzyki, ruchu przy muzyce, słuchaniu muzyki. Wychowanie muzyczne ułatwia rozumienie utworów muzycznych, poznawanie terminologii muzycznej, wiadomości do kierunkach rozwoju muzyki itp.

Teatr jest narzędziem współdziałającym w kształtowaniu poglądu na świat i uczuć. Jest potężnym środkiem wychowania, gdyż stanowi najbardziej jasne i oczywiste odzwierciedlenie życia, cenny środek pomagający w rozszerzeniu życiowych doświadczeń dziecka. Umożliwia mu zakosztowanie wzruszeń wynikających z wyłączenia się w życie i doświadczenia bohaterów spektaklu. Największe znaczenie wychowawcze ma właśnie postać bohatera. Teatr pojmowany jako dzieło sztuki teatralnej, rozszerza horyzont umysłowy dziecka, wzmacnia jego charakter i wolę, czyni je bardziej dalekowzrocznym, bardziej wnikającym w założone zjawiska życia. To co dzieci widziały, pozostanie na długo w ich pamięci, pomoże im rozwinąć umiejętności prowadzenia rozmowy i zdolności wyrażania własnych uczuć poprzez opowiadanie treści oglądanych obrazów, przekazywanie wrażeń innym dzieciom. Teatr wywiera duży wpływ na rozwój umysłowy i normalny dziecka, a więc musi być przepojony szlachetny mi ideałami orz właściwie pomyślany z metodycznego punktu widzenia.

Drama jest metodą na ucznia wykorzystującą techniki teatralne do celów edukacyjnych. Jest sposobem poznawania świata za pomocą działania. Służy rozwijaniu człowieka, dokonywania w pozytywnych zmianach. W dramie potrzeby atrakcyjnego spędzenia wolnego czasu, działania i ekspresji artystycznej dla osiągnięcia wewnętrznej harmonii. Sztuka jest więc zarówno czynnikiem integracji życia i psychicznego dziecka, jak też daleko idącego wzbogacania tego życia w elementy najbardziej odpowiadającego potrzebom i dążeniom dziecka. Dlatego można mówić o wyzwalających energię lub redukujących napięcia funkcjach sztuki w życiu psychicznym dziecka. Dzieło sztuki oddziałując na wyobraźnię człowieka jednocześnie współdziała z wyobraźnią, rozszerzają możliwość jej funkcjonowania. Dzięki pobudzonej wyobraźni dziecka czuje potrzebę przeobrażenia swego otoczenia i tworzenia nowych wartości. Staje się zdolne rozumieć innych ludzi i ich sposób widzenia świata oraz uczy się lektury współżycia. Sztuka jest doniosłym czynnikiem porozumienia się ludzi w płaszczyźnie uczuciowej, a więc zbliżenia między ludźmi. Dysponuje ona swoistym " językiem" który pozwala przekazywać sobie nawzajem określone treści i osiągać wzajemne zrozumienie bez używania słów. Spełnia rolę

pomostu łączącego ludzi. Pogłębiając swoje stosunki do rzeczywistości dziecka staje się wrażliwe na piękno i dobro, potrafi dokonać właściwego wyboru i oceny, doskonali się. Potrzeba wyrażania własnych przeżyć i wzruszeń znajduje w sztuce szczególne możliwości zaspokojenia. Stąd wzrasta rola rozwijania umiejętności i zdolności wypowiedzenia się w jakiegokolwiek dziedzinie sztuki. Dzięki sztuce dokonuje się doniosły proces wrastania dziecka w kulturze oraz czynnego w niej uczestnictwa, kontakt ze sztuką daje dziecku poczucie duchowej więzi z przeszłością oraz przeszłości z teraźniejszością. Jest więc czynnikiem społecznej integracji dziecka, kształtowania się poczucia wspólnoty z tym, co piękne i szlachetne w całokształcie dorobku kulturowego. Kontakt ze sztuką umożliwia włącznie się dziecka do aktywnego współdziałania w kulturze.

Osobowość człowieka kształtuje się i rozwija od wczesnego dzieciństwa. Podstawowe znaczenie w tym rozwoju ma wiek przedszkolny, tzn. okres, w którym dziecko doznaje pierwszych przeżyć emocjonalnych, dokonuje pierwszych obserwacji i gromadzi swe spostrzeżenia oraz doświadczenia. 5. Lowenfeid - znakomity znawca sztuki plastycznej dziecka, uważa że należy od najwcześniejszych lat rozwijać jego możliwość twórczą sztuki i rozwijanie ich własnej twórczości. Dzieci w wieku przedszkolnym są szczególnie podatne na recepcje artystycznego opowiadania, barwnego obrazu, rzeźby, słuchanie dzieła muzycznego połączonego z tańcem, śpiewem tworzenie zespołów perkusyjnych dla wzmocnienia poczucia rytmu. Dzieci powinny mieć pełną możliwość wyrażania swoich myśli i doświadczeń za pomocą rysowania i malowania, prac ręcznych, przez ćwiczenia mimiczne i inne formy dramatyczne. Przez muzykę, taniec, recytowanie wierszy, wykonywanie różnego rodzaju dekoracji rysunków mogą wyrazić uczucia nie zawsze uświadomienie.

Zadaniem wychowaniem przez sztukę jest stopniowe i systematyczne wprowadzenie dzieci w świat wartości estetycznych, rozwijanie potrzeby kontaktu ze sztuką i budzenie wiary we własne możliwości twórcze. Realizacja tych zadań należy przede wszystkim od rozumienia i doceniania ich przez nauczyciela." Sztuka dzieci co niemożna istnieć, o ile między dzieckiem, a nauczycielem nie ma stosunku zbliżonego do miłości."¹⁰ Powinien on przejawiać żywe i stałe zainteresowanie sztuką, mieć częste kontakty z jej różnymi rodzajami, posiadać zdolności odczuwania piękna dzieł sztuki.

Wychowanie przez sztukę zapoczątkowane w przedszkolu, należy kontynuować w szkole podstawowej. Dziecko dojrzewa, chłonie nowe doświadczenia, nowe przeżycia, jego estetyczny świat zaczyna się krystalizować wokół coraz liczniejszych i bardziej pożytecznych pojęć. Rysowanie bowiem rozszerza się i rozwija w sposób naturalny. Rozwijają się ekspresja słowna i muzyczna wraz z procesem integracji. Największy jednak rozwój następuje w ekspresji dramatycznej i czynnościach konstrukcyjnych.

Wychowanie przez sztukę wymaga współdziałania wielu placówek i instytucji pedagogicznych, grupujących dzieci i młodzieży zainteresowanych i uzdolnieniach artystycznych, a nie tylko odbywać się w ramach systemu szkolnego. Szkoła powinna stać się w większym stopniu wartością ku życiu, środowisku i kulturze, placówki natomiast powinny być jej sojusznikami w intensyfikowaniu kulturalnego uczestnictwa dzieci i młodzieży. W analizie przeżycia estetycznego w kontaktach ze sztuką można wyodrębnić trzy stopnie: własna aktywność twórcza, rozumienie dzieła sztuki, umiejętność oceny dzieła sztuki.

Obok zawodowych artystów, utalentowanych w różnych dziedzinach sztuki, niemal każdy człowiek czuje potrzebę uzewnętrznienia swych przeżyć związanych z takimi formami sztuki jak poezja, śpiew, muzyka, malarstwo, rzeźba, rzemiosło artystyczne. Ten amatorski sposób wyrażania własnych przeżyć w twórczości szczególnie silnie występuje u dzieci. Dzięki temu łatwiej kształtować ich umiejętności i uzdolnienia jako odbiorców. Wyzwalane wzruszenia, wzmocnione przeżyciem estetycznym w kontakcie z dziełem sztuki, dają początek pozytywnym postawom społeczno-moralnym. Należy dążyć do tego, by dzieci odbierały dzieło sztuki coraz wnikliwiej, by nauczyły się dostrzegać prawdziwe wartości

estetyczne, by powoli poznawały zasady twórczości artystycznej, do których należą : przemyślany układ obrazu, wyrazistości postaci głównej, znaczenie światłocieni, wybór barw. Realizacja tych zdań w kontaktach ze sztuką zależy głównie od nauczycieli, którzy są pośrednikami między twórcą i odbiorcą.

Według S. Szumana¹¹ główne wartości odbioru to: bez pośredni kontakt z dziełem sztuki, czas potrzebny na obcowanie z dziełem sztuki, wielokrotny odbiór, umożliwiający dokładniejsze poznanie, odczuwanie, wniknięcie w dzieło. Wymienione warunki wskazują, że rozwijanie spostrzegania estetycznego jest pracą długotrwałą, wymagającą czasu, systematyczności i umiejętności koncentrowania uwagi dzieci na wybranych dziełach sztuki." Estetyczne postrzeganie jest postrzeganiem emocjonalnym, połączonym estetycznym przeżywaniem, które wymaga współdziałania wyobraźni, jak również wzbogacaniem indywidualnego doświadczenia - jest więc procesem czynnym."¹²

W doborze dzieł sztuki stosujemy, jak w każdej pracy dydaktycznej, zasada stopniowa trudności. Będzie ona dotyczyła treści i formy prezentowanych dzieciom wytworów. Dzieci są zdolne odczuć piękno różnych rodzajów sztuki.

PLASTYKA - należą do niej malarstwo, grafika, rzeźba, architektka, rzemiosło artystyczne. Do języka plastyki należą: barwa, linia, bryła się w rozmowie na temat jednego dzieła tego rodzaju możemy do tajemniczej krainy podświadomości dziecięcej. Rita Simon [1992] wydała książkę na temat sztuki jako terapii, w której uwzględniła też arteterapię dziecięcą. Matthew Fox stwierdził, że " sztuka jest w nas od urodzenia."¹³

Dziecko jest tak bardzo uwrażliwione na różne elementy muzyki, gdyż są one podobne do sygnałów odbieranych przez nie w życiu prenatalnym. Przez sztukę - muzykę, taniec, malarstwo, baśń, poezję dziecko kontempluje kosmos wewnątrz niego i dookoła niego, "rodzi nieustanną kosmogenezę świata. Toteż sztuka może być dla każdego dziecka doskonałą metodą terapii. Wiele dzieci jest wrażliwych na piękno. Wiele z nich posiada szczególne uzdolnienia artystyczne, które mogą być wykorzystane jako bodźce do pojęcia " programu rekreacyjne – terapeutycznego oddziaływania sztuki na osobowość dziecka. Skuteczną formą terapii jest równoczesne podwójne oddziaływanie : poprzez literaturę - słuchanie baśni, poezji lirycznej - i muzykę – słuchanie utworów muzycznych - na psychikę dziecka. Sztuka jest terapią zarówno wtedy, gdy dziecko tworzy swoje " dzieło" - wydzierankę, wycinankę, rymowanekę, piosenkę, malowanekę - jak i wtedy kiedy obcuje ono z dziełem sztuki artysty lub z własnym dziełem sztuki.

Doniosłość wychowania przez sztukę wpływa więc z rozległych funkcji, jaki sztuka może spełnić w życiu każdego dziecka.

BIBLIOGRAFIA

1. J. CYBULSKA - PISKOREK - "TWÓRCZOŚĆ PLASTYCZNA DZIECKA W WIEKU PRZEDSZKOLNYM."
2. A. CHMIELEWSKA - " PROBLEMY WYCHOWANIA ESTETYCZNEGO"
3. R. GLOTOM II C. CLERO - "TWÓRCZA AKTYWNOŚĆ DZIECKA"
4. R. INGARDEN - "STUDIA Z ESTETYKI"
5. H. READ - "WYCHOWANIE PRZEZ SZTUKĘ"
6. I. WOJNAR - "ESTETYKA I WYCHOWANIE"
7. I. WOJNAR - "NAUCZYCIEL I WYCHOWANIE ESTETYCZNE"
8. I. WOJNAR - "W KRĘGU WYCHOWANIA PRZEZ SZTUKĘ"
9. I. WOJNAR - "WYCHOWANIE PRZEZ SZTUKĘ"
10. S. SZUMANN - "O SZTUCE I WYCHOWANIU"
11. B. SUCHODOLSKI - "O WYCHOWANIU ESTETYCZNYM"
12. B. SUCHODOLSKI - "PEDAGOGIKA"
13. R. WIĘCKOWSKI - "PEDAGOGIKA WCZESNOSZKOLNA."

PRZEPISY

1. I. WOJNAR "WYCHOWANIE PRZEZ SZTUKĘ" WARSZAWA 1965
2. B. SUCHODOLSKI "O WYCHOWANIU ESTETYCZNYM" 1969
3. S. SZUMAN "O SZTUCE I WYCHOWANIU ESTETYCZNYM" WARSZAWA 1975
4. H. READ "WYCHOWANIE PRZEZ SZTUKĘ" WROCŁAW 1976
5. I. WOJNAR "ESTETYKA I WYCHOWANIE" WARSZAWA 1970
6. C. RICCI "L ARTE DEI BAMBINI" BOLOGNA 1887
7. I. WOJNAR "ESTETYKA I WYCHOWANIE" WARSZAWA 1970
8. R. INGARDEN "STUDIA Z ESTETYKI" WARSZAWA
9. R. GLOTON I C. CLERO "TWÓRCZA AKTYWNOŚĆ DZIECKA" WARSZAWA 1998
10. R. WIĘCKOWSKI "PEDAGOGIKA WCZESNOSZKOLNA "WARSZAWA 1998
11. S. SZUMAN "O SZTUCE I WYCHOWANIU ESTETYCZNYM" WARSZAWA 1975
12. A. CHMIELEWSKA "PROBLEMY WYCHOWANIA ESTETYCZNEGO"
WARSZAWA
13. M. FOX "PIERWOTNE BŁOGOSŁAWIEŃSTWO" POZNAŃ 1995.